

INTERNET JURNALISTIKASIDA FAKTCHEKING

Murtozayeva Nigora Murtoza Qizi ¹

Samarqand Davlat Chet tillari instituti

Xalqaro Jurnalistika yo'nalishi talabasi

Email: nigoradolat789@gmail.com

Tel: +998957603637

**MAQOLA
MALUMOTI****ANNOTATSIYA:****MAQOLA TARIXI:**

Received:12.03.2025

Revised: 13.03.2025

Accepted:14.03.2025

KALIT SO'ZLAR:

Internet
jurnalistikasi,
faktcheking, feyk
yangiliklar,
dezinformatsiya,
axborot xavfsizligi,
jurnalistik etikasi,
media savodxonligi.

Ushbu maqolada internet jurnalistikasi kontekstida faktchekingning ahamiyati, usullari va qo'llanilish tamoyillari tahlil qilinadi. Raqamli axborot makonining tez rivojlanishi feyk yangiliklar, manipulyatsiya va dezinformatsiyaning keng tarqalishiga olib keldi. Shunday sharoitda faktcheking jurnalistikaning asosiy tamoyillaridan biri sifatida haqiqatni aniqlash va xolis axborotni taqdim etish uchun muhim vosita bo'lib xizmat qiladi. Maqolada faktcheking texnikalari, internetda ma'lumotni tekshirishning asosiy manbalari va ushbu jarayonning jurnalistik me'yorlarga ta'siri haqida so'z yuritiladi.

KIRISH. Internet jurnalistikasi an'anaviy matbuotdan farqli ravishda axborotni tezkor yetkazish va keng auditoriyaga ta'sir qilish imkoniyatiga ega. Biroq, axborot oqimining keskin ortishi bilan birga feyk yangiliklar, yolg'on ma'lumotlar va manipulyatsiya usullari ham keng tarqalmoqda. Ayniqsa, ijtimoiy tarmoqlar va onlayn platformalarda bu holat yanada kuchayib, auditoriyaning ishonchini zaiflashtirishga olib keladi.

Shu sababli, faktcheking internet jurnalistikasining ajralmas qismiga aylanib, xolis va aniq axborot yetkazishning asosiy usuli sifatida qaralmoqda. Bugungi kunda dunyoning turli burchaklarida faktcheking bilan shug'ullanadigan mustaqil tashkilotlar faoliyat olib boradi

va jurnalistlar ushbu texnikadan foydalanishga o'rgatilmoqda. Ushbu maqolada internet jurnalistikasida faktcheking jarayoni, uning turlari va zamonaviy texnologiyalar yordamida amalga oshirilish usullari ko'rib chiqiladi.

Faktchekingning asosiy tamoyillari

Faktcheking – bu yangiliklar, bayonotlar yoki boshqa axborotlarni haqiqatga mosligini tekshirish jarayonidir. Internet jurnalistikasida ushbu jarayon quyidagi tamoyillarga asoslanadi:

1. Manba ishonchliligini tekshirish – axborot qaysi manbadan olingani, uning ishonchliligi va obyektivligi tahlil qilinadi.

2. Bir nechta manbadan tasdiqlash – bitta manbaga tayanish o'rniga, turli mustaqil manbalar orqali ma'lumotning to'g'riligini tekshirish muhimdir.

3. Dalillarga asoslangan yondashuv – axborot subyektiv fikrlardan emas, aniq faktlardan iborat bo'lishi lozim.

4. Xolislik va neytrallik – jurnalistlar ma'lumotni tahlil qilishda shaxsiy qarashlardan voz kechishi va xolis bo'lishi kerak.

5. Media savodxonligini oshirish – auditoriyaga feyk yangiliklarni aniqlash bo'yicha ko'nikmalar berish ham faktchekingning muhim jihatlaridan biridir.

Internet jurnalistikasida faktcheking usullari

1. Google Reverse Image Search va TinEye

Tasvirlarning haqiqatga mosligini tekshirish uchun Google Reverse Image Search va TinEye kabi xizmatlardan foydalanish mumkin. Ushbu vositalar orqali surat qayerda va qachon chop etilgani aniqlanadi.

2. Manba tahlili

Haqiqiy axborotni yolg'ondan ajratish uchun rasmiy va ishonchli manbalardan (rasmiy hukumat saytlari, akademik tadqiqotlar, nufuzli OAV) foydalanish zarur.

3. Snopes va FactCheck.org kabi platformalar

Dunyo miqyosida faktcheking bilan shug'ullanadigan tashkilotlar tomonidan feyk yangiliklar muntazam tekshirib boriladi.

4. AI va avtomatlashtirilgan tekshirish vositalari

Hozirgi vaqtda sun'iy intellektga asoslangan algoritmlar faktchekingni yanada tez va aniq bajarish imkonini bermoqda. Masalan, OpenAI, Google AI va boshqa texnologiyalar yordamida matn, tasvir va videolarni tahlil qilish mumkin.

Faktchekingning jurnalistikaga ta'siri

Faktcheking jurnalistikaning sifati va ishonchliligini oshirishga xizmat qiladi. Quyidagi jihatlar uning internet jurnalistikasi uchun muhimligini ko'rsatadi:

Feyk yangiliklarning oldini olish – noto'g'ri axborot tarqalishining oldini olishga yordam beradi.

Jurnalistikaning nufuzini oshirish – haqiqatga asoslangan ma'lumot yetkazish orqali jurnalistlarga bo'lgan ishonch ortadi.

Ijtimoiy tarmoqlarda dezinformatsiyani kamaytirish – media savodxonligi orqali auditoriyaning tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Xulosa

Internet jurnalistikasi rivojlanib borishi bilan birga faktcheking jurnalistlarning asosiy vositalaridan biriga aylanmoqda. Faqat tezkor va dolzarb axborot yetkazish emas, balki uning aniqligi va ishonchliligini ta'minlash ham muhim hisoblanadi. Yolg'on axborot va dezinformatsiyaning oldini olish uchun jurnalistlar zamonaviy texnologiyalardan foydalanishi, ishonchli manbalarga tayanishi va auditoriyaning media savodxonlik bo'yicha o'qitishi lozim.

Faktcheking orqali internet jurnalistikasi jamiyatga xolis va ishonchli axborot yetkazish maqsadiga yanada yaqinlashadi. Shuning uchun bu jarayonni har bir jurnalist o'z faoliyatining ajralmas qismi sifatida ko'rishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Silverman, C. (2015). Verification Handbook: A guide to verifying digital content for emergency coverage. European Journalism Centre.
2. Wardle, C., & Derakhshan, H. (2017). Information Disorder: Toward an interdisciplinary framework for research and policymaking. Council of Europe.
3. Graves, L. (2018). Understanding the Promise and Limits of Automated Fact-Checking. Reuters Institute for the Study of Journalism.
4. Snopes.com – Fact-checking resource for misinformation and fake news detection.
5. FactCheck.org – Nonpartisan, nonprofit consumer advocate for voters that aims to reduce the level of deception and confusion in U.S. politics.